

Na marglinama naše kulturne baštine

Šipansko kulturno naslijeđe (izvan sadašnjih kulturnih tokova)

Rijetko se sresti s predjelom gdje prošlost sama o sebi tako mnogo kazuje kao što je to slučaj sa Šipanom: malo gdje kao na ovom otoku se vidi kako je ukorak sa životom išla i kultura koja je kao i život ostavljala tragove.

Jedno na drugo taložila su se stoljeća i stilovi.

Renesansa koja je cijelom svijetu dala razumljivu jednostavnost i gracioznu ljupkost tako je snažno zapljusnula Šipanu da ni duga stoljeća što su zatim slijedila nisu uspjela izbrisati vrijednosti što ih je ona ostavila.

Domaći su majstori srcem i talentom sagradili prekrasne dvorce, veličanstvene crkve i elegantne kule, slikari, i domaći i strani, naslikali su karakterističnom manirom svog vremena mnoga vrijedna djela, ostaci ostataka nekadašnjih kućnih biblioteka svjedoče o visokom kulturnom nivou onih koji su ih posjedovali i tako redom. A to ipak nisu uvijek bila jedino i isključivo vlastela: stanovnici Elafitskih otoka, pa tako i Šipana, u starom Dubrovniku nisu tretirani kao seljaci već kao građani! (»koji su u sebe upijali skladnost, ekonomsku smirenost i pravčnost njenih utvrđenih zakona«), a nisu bili ni isključivi zemljoradnici kako se ponekad misli: sa Šipana je bilo dosta i pomorskih kapetana,² a u 15. i 16. stoljeću Šipanu je jedan od glavnih centara dubrovačkog pomorstva³ što je svoj odraz ostavilo i u kulturi njegovih stanovnika koji su tekovinama svojih predaka dodavali vrijednosti koje su sami stekli.

U razdobljima što su zatim slijedili vrijeme i nebriga učinili su svoje: konvencionalnim frazama dvorcima je odricana vrijednost, a posebno crkvama i obiteljskim kapelicama, orsanima i slikama, prvenstveno onim religioznog sadržaja čiji su autori bili strani umjetnici, ali i domaći ljudi koji su se pročuli svojim korisnim i praktičnim radom. I tako, uz određene izuzetke,⁴ sve do današnjih dana ovdje na Šipanu.

Jer, i mi volimo da u kulturi visoko cijenimo jedino ono što nemamo.

II.

Skočibuhini dvorci na Šipanu, u Suđurđu, njih ćemo uzeti za primjer i potvrdu ranije spomenute konstatacije (a mogu se uzeti i bilo koji drugi n. pr. Renata de Valois, Beccatteli i slično), svjedoci su ne samo kulture dubrovačkog ladanja već i sretnog i znalačkog spajanja ljepote krajolika sa slikovitošću i kvalitetom našeg primorskog graditeljstva: domaći majstori su tom dvorcu dali prekrasne oblike ali i ljudska mjerila, prilagođavajući ga stvarnosti življenja. Prisutna su, naravno, pravila tadašnjeg zapadnoevropskog graditeljstva, ali i vlastita prostorna rješenja. Jer, sagrađena je prostrana terasa, paviljun,

obiteljska kapelica, prostrane saloče, udobne sobe, balatur i drugo, ali i kule da brane dvorac, mjesto pa i sam otok, te razni gospodarski objekti unutar i oko dvorca. Bogatstvo namještaja, vrijednih knjiga i umjetničkih djela govorili su o smislu njegova vlasnika za stambenu i opću kulturu: spominju se djela tada poznatih dubrovačkih slikara, ali i stranih: Vasaria, Santi di Tita, čak i Michelangela i drugih, mada za neke od spominjanih autora nema pouzdanog izvora.

Vlasnici ovih dvoraca Tomo Stjepović-Skočibuha, (1484 — 1559) a zatim njegov sin Vice, (1534 — 1588) koji je naslijedio dvorac a kasnije i sam uz ovog sagradio još jedan, — ljepši, udobniji i vredniji — nisu bili plemići. Poduzetni i okretni kao pomorci i brodovlasnici uzdigli su se iznad ostalih članova građanske klase kojoj su i sami pripadali, ostavivši za sobom djela neprolazne vrijednosti.

Dvorci su, naime, spomenici kulture, a svrstani su u kultu kategoriju, što rječito govori o njihovoj vrijednosti: oni su na Šipanu njegov najznačajniji ekonomski patrimonij, u kulturnom smislu veličanstveno graditeljsko djelo domaćih majstora, a u pomorskom spomenik moru i plovidbi koji poput svjetionika ukazuje da u pomorstvu, kad je dobro organizirano i spretno vođeno, bogatstvo i slava nisu slučajnost već zakonitost pojave.

U spomenutim dvorcima i o njihovim vlasnicima podosta je toga do sada objavljeno, pa nema potrebe redati poznato.⁵

Ovoliko koliko je ovdje napisano rečeno je samo za uvod uz navod: repetitio est mater studiorum.

Ono što je značajnije jest da su dvorci i danas tu: stoje i propadaju... vrijeme i nebriga učinili su i čine svoje.

Razlozi su mnogi od kojih je na prvom mjestu onaj što se sve do nedavno prešućivala prava vrijednost ovakvih građevina,⁶ zatim se navodilo da ne odgovaraju više prvobitnoj namjeni pa su i rušeni pojedini njihovi dijelovi (orsani),⁷ da smetaju prometu, da su pojedini njihovi dijelovi naknadno građeni i tako redom što sve — u ovom ili onom smislu — nije mimoišlo ni Skočibuhine dvorce na Šipanu zbog čega nije posebno ni brinulo ako je iz tih dvoraca (jednako kao i iz drugih) neko vrijedno platno ili predmet propao ili nestao. Prelazilo se jednostavno preko činjenice da se dvorci, pa tako i ovi, mogu sasvim lijepo osposobiti i namijeniti suvremenom životu, kao što je to s nekim dvorcima na drugim mjestima i učinjeno što znači da ne postoji razlog za daljnje odlaganje njihove obnove, tim prije što danas znamo pravu vrijednost ovih spomenika i činjenicu da »oni nisu samo historija arhitekture nego i historija naše kulture uopće«. (M. Prelog).

Najčešći detalj na kojeg se ukazuje kad se želi umanjiti vrijednost dubrovačkih dvoraca jesu obiteljske kapelice i orsani. Nastoji se dokazati da su građeni naknadno, a za dokaz se navodi da kamen od kojih su građene kapelice nije isti kao i na dvorcima, da je drugačije obrađivan, da stil kapelica odudara od stila dvoraca i tako dalje.

Kada bi se navedeno uzelo kao polazište za analizu obiteljske kapelice Skočibuhinog dvorca u Suđurđu na Šipanu (jednako kao i one u dvorcu Između tri crkve u Dubrovniku), mogli bi se aplicirati neki od spomenutih navoda.

Međutim, odmah valja kazati da postoje i argumenti koji takove dokaze indikativno obezvrijeđuju.

Svoj dvorac u Suđurđu Vice Stjepović-Skočibuha gradio je punih 11 godina da 1572. godine dobije svoj konačan (današnji) izgled. Prilično dugo, ali ne ako se znade da je u dvorac ugrađeno dosta kamene ornamentike, konzola, kamenih zidnih umivaonika, kamenih ormara, kamina, kruna zdenaca i grbova, da su sagrađene tri velike cisterne za vodu, visoka obrambena kula, paviljun, mlinica za ulje, kameni kanali za navodnjavanje, visoki obrambeni zidovi oko čitavog dvorca — naravno i obiteljska kapelica — i drugo. Kada je koji od navedenih objekata u spomenutom vremenskom razdoblju gradnje dvorca bio dovršen nije poznato, što međutim i nije od nekog posebnog značaja.

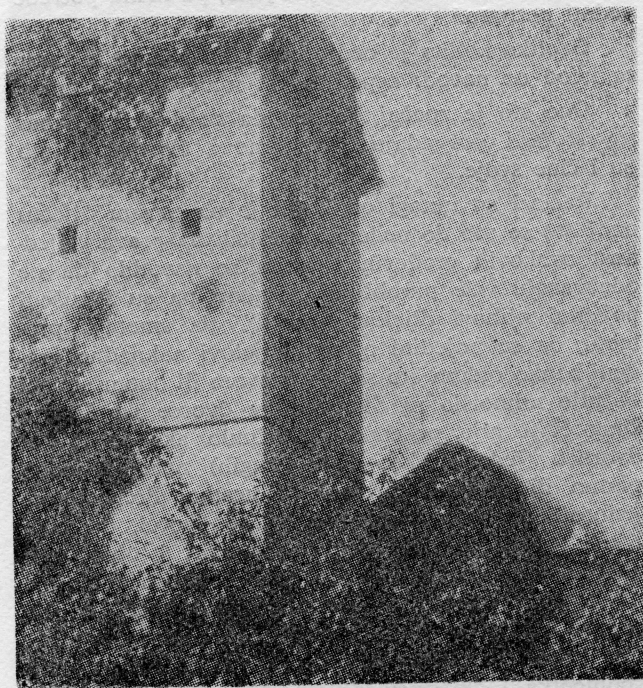
Za obiteljsku kapelicu se navodi godina 1570. kao godina njene izgradnje: te je godine, naime, Vice Stjepović-Skočibuha ugovorio sa tada poznatim dubrovačkim slikarom Kristoforom, sinom Nikole Antunovića iz Stona (Christophanus Nicolai — Crille) da mu za porodičnu kapelicu u Suđurđu izradi jednu sliku⁸ pa neki autori za taj događaj vezuju godinu izgradnje kapelice. Međutim, na zvonu ove kapelice navedena je godina 1568. (MDLXVIII) kao godina kada je izliveno pa bi se po navedenom kri-

teriju i za taj događaj mogla vezivati izgradnja kapelice. Suvišno je, dakle, detaljizirati izgradnju svakog pojedinog objekta u okviru ovog kompleksa; bolje je ako se razdoblje od 11 godina, koliko je izgradnja trajala, uzme kao vrijeme nastanka svih objekata u okviru ovog ljetnikovca. Jer, nikakav motiv, a najmanje ekonomski uzrok, nije postojao da se nešto u okviru dvorca gradi prije ili kasnije. Dubrovnik je upravo u to vrijeme bio na vrhuncu svog političkog, ekonomskog i kulturnog procvata; njegovi stanovnici raspolagali su znatnim materijalnim sredstvima, pa pored plemića i građani grade dvorce, posebno oni koji su uspjeli u trgovini i pomorstvu, kakav je pored ostalih, upravo i sa Skočibuhom slučaj. Svoje bogatstvo pokazivali su i u svojim dvorcima i na dvorcima »ne žaleći ni truda ni sredstava da stvore djelo koje će trajno svjedočiti o jednom vremenu bogatom radom i smislom, pokazujući interes za sve što je lijepo«,⁹ po čemu i treba vrednovati ove objekte, uključujući naravno i kapelice. Jer, zaštita izvjesnih komercijalnih i drugih interesa u odnosu na njih, je sasvim druga stvar i s time ne treba opterećivati spomeničku baštinu.

Dubrovački dvorci građeni su tokom XV stoljeća (u prelaznom gotsko-renesansnom stilu) te većinom tokom XVI stoljeća (u renesansnom stilu),¹⁰ u okviru kojih porodična kapelica zauzima istaknuto mjesto: skoro svaki dvorac ima kapelicu,¹¹ najčešće su smještene u vrtu ili na terasi, pravac i smjer slobodno im je određivan, prema potrebi ili što je bilo još češće, prema konfiguraciji terena, zvonik im je »na preslicu«, arhitektonski su vrlo interesantne a sve su vrlo raskošno ukrašene najfinijim rezbarskim ukrasima. Skoro kod svih kamen kojim su te kapelice građene, posebno na fasadi, bolje je obrađen nego na dvorcima (s izuzetkom dvorca Sorgo, tzv. »Vila Natali« u Gružu i donekle dvorca Sorkočević na izvoru Rijeke Dubrovačke), kvaderi su većih dimenzija nego na dvorcima (između 23 i 30 cm), razmaci među kamenjem (fuge) su manji nego na dvorcima, jednom riječi građene su daleko bolje i sa mnogo više pažnje nego dvorci i drugi objekti unutar njih. Ta razlika u gradnji mogla je donekle utjecati na formiranje mišljenja o njihovoj kasnijoj izgradnji, ali samo ako se zanemari velika religioznost starih Dubrovčana, čemu treba upravo pripisati ne samo raskošan vanjski izgled tih kapelica već i njihove unutrašnjosti gdje su dominirali izvanredno lijepi kameni detalji crkvenog graditeljstva i slike (svetaca) ondašnjih najpoznatijih slikara i rezbara, o čemu rječito svjedoči i primjer naručene slike Kristoforu Antunoviću Nikolinu (1570. g.) od strane brodovlasnika Vice Skočibuhe za njegovu porodičnu kapelicu (posvećenu sv. Tomi na uspomenu svog oca Toma), u Suđurđu na otoku Šipanu.

III

Nije poznato, bar ne do sada, što je trebala prikazivati slika čiju je izradu 1570. godine Vice Stjepović-Skočibuha ugovorio s Kristoforom Antunovićem Nikolinim, u to vrijeme poznatim i priznatim dubrovačkim slikarom za svoju porodičnu kapelicu sv. Tome u Suđurđu: trebao je tu sliku »izraditi,

Kula uz dvorac Toma Stjepovića-Skočibuhe na Šipanu

na drvo pričvrstiti i uokviriti, prema nacrtu koji se nalazi kod njega.« (dr Jorjo Tadić). Ovo posljednje nije za Vicu Skočibuhu ništa neobično: često je sam graditeljima svojih dvoraca davao upute i naredbe što i kako da urade i sagrađe, određivao mjere i pravio nacрте za pojedine detalje, pa je sasvim vjerojatno da je i u pogledu ove slike tako postupio. Sa slikarom Kristoforom poznavao se od ranije, jer je taj slikar i njegovom ocu Tomu Stjepoviću Skočibuhi godine 1552. izradio veliku oltarnu sliku sa pet figura,¹² a i za župnu crkvu sv. Marije u Pakljenoj na Šipanu izradio je poliptih.¹³ Navodno je i u dvorcu bilo slika ovog slikara, jednako kao i drugih majstora, od kojih se neke pripisuju Vasariju, Cattaneu, Santi di Titu i drugim velikim slikarima onog vremena, od kojih se neke i danas u dvorcu nalaze, ali bi ih valjalo restaurirati i tako spasiti od propadanja, za što međutim sadašnji vlasnik Skočibuhinog dvorca nema sredstava, a svi ostali zainteresirani u stvari su nezainteresirani da slike otkupe, utvrde slikare koji su ih izradili, restauriraju i tako sačuvaju za budućnost, posebno što se od velikog opusa slikara Kristofora Antunovića Nikolina sačuvalo vrlo malo radova.

Slika o kojoj je riječ a koja se pripisuje navodno slikaru Kristoforu, je na platnu izrađena, pričvršćena na drvo i u pozlaćenom ovalu uokvirena, a obrađuje poznati biblijski motiv kako sv. Toma stavlja prste u Kristove rane. Oval same slike je 50 cm visok a 40 cm širok, dok je zajedno sa okvirom 90 cm visok i 50 cm širok. Okvir je vrlo lijepo izrezbaren, (Kristofor Antunović Nikolin se osim slikarstvom bavio i rezbarstvom što je naučio u radionici majstora Pjer Gjovania, poznatog i u Dubrovniku vrlo cijenjenog slikara i rezbara kod koga je Kristofor Antunović učio slikarstvo), slika je vrlo stara a izrada i boja su kvalitetni, jer je i pored vjekovnog trajanja ipak sasvim dobro očuvana i mogla bi se sasvim lijepo restaurirati. Prema tome i starost slike, i motiv i činjenica da se stoljećima nalazila u obiteljskoj kapelici navodi na potrebu da se na nju i njeno postojanje ukaže: uzimajući u obzir sve navedene razloge, a u nadi da će autorstvo ovog djela jednog dana biti razjašnjeno, — opovrgnuto ili dokazano — navodi se kao mogući Kristoforov rad: posao historičara umjetnosti je da to utvrde, a odgovarajućih institucija znanosti, umjetnosti i kulture da osiguraju novčana sredstva za obnovu ove slike. A ako i nije umjetnički vrijedna, i ako se, eventualno, utvrdi da ne pripada ovom majstoru, slika nesumnjivo ima veliku povijesnu vrijednost, jednako kao i neke druge koje se još u ovom dvorcu nalaze, pa i sa te strane zaslužuju potrebnu pažnju. Više od drugih to se odnosi na sliku Krista (platno vel. 100 x 85 cm) koja se pripisuje Vasariju, te slika »Posljednja večera«, također na platnu (vel. 255 x 152 cm zajedno sa originalnim okvirom) koja se pripisuje Santi di Titu.

A što se same kapelice tiče i na nju se odnosi sve ono što smo o njima kazali općenito na početku ovog rada: zidana je lijepo obrađena većim četvrtastim tesanicima, sedrani svod daje joj posebnu ozonaku dubrovačkog graditeljstva, dijelom je naslonjena na ogradni zid ljetnikovca, ali u svemu čini

cjelinu sa dvorcem, ulazna vrata natkriljena su odsečenim timpanonima, smjer kapelice prilagođen je konfiguraciji terena, — ukratko: sve je tako savršeno da se dobija utisak da su je njeni graditelji sagradili s lakoćom i vještinom svojstvenom samo velikim majstorima, i skladno uklopili u jedinstvenu cjelinu ljetnikovca, a ovog u nadasve lijepi pejzaž suđuradske uvale. U mnogočemu joj je slična kapelica u Skočibuhinom dvorcu u predjelu »Između tri crkve« u Dubrovniku s tim što ova ima dvojna vrata na pobočnim stranama (što je rijetkost na dubrovačkim kapelicama) i u kamenu uklesan natpis na pročelju: HAEC ESTIMAGO SANCTAE NAZARENAE QVAE COLITVR LAVRETI, IN QVA VERBVM CARO FACTVM EST ... Loretsko svetište češće se susreće kod Skočibuha na slikama, a i kao ime broda: Tomov sin Antun bio je zapovjednik i glavni suvlasnik broda »Sv. Duh i sv. Marija Loretska« od 1.100 kara nosivosti, koji je — kako navodi dr J. Tadić — bio najveći dubrovački brod svoga vremena.

IV

O zvonu kapelice sv. Tome u Skočibuhinom dvorcu u Suđurđu ništa se ne govori ni u jednom od do sada objavljenih radova o Skočibuhinim dvorcima. Razlog je vjerojatno što je zvonu skinuto sa

Antunovićeva ili drugog nekog majstora, ova slika u kapelici Skočibuhinog dvorca na Šipanu zaslužuje pažnju i kao umjetničko i kao povijesno djelo

zvonika kapelice i pohranjeno, pa se pogrešno zaključivalo da ga nema.

Tko ga je izradio do sada se ne zna jer signature na njemu nema, ali se zna kada je izrađeno: na zvonu je naznačena godina 1568. (MDLXVIII) kao vrijeme kada je saliveno. Dominira lik sv. Tome, visok 10 cm), sa uzdignuta tri prsta, a naokolo zvona je izrađen izvanredno lijepi reljef visok 7 cm sa zdjelama punim voća, lozovim lišćem i lozovim viticama. (U mnogome podsjeća na ornamentiku poznatog ljevača zvona i topova u starom Dubrovniku Ivana Krstitelja de Tollis (Rabljanina), ali ga nije on izlio — umro je u ožujku 1540. g. u Dubrovniku — pa je za pretpostaviti da je izrađen od nekog od njegovih učenika, ali i da je izrađen izvan granica Dubrovačke Republike pa je uvezen i ovdje postavljen. Naime, Vice Skočibuha je za svoje dvorce uvezio (najčešće iz Napulja i Venecije) slike i platno, namještaj i drugo pa nije isključeno da je i zvono poručeno vani, izliveno i ovdje dovezeno. Zvono je teško nešto manje od 20 kilograma, sa drvenim nosačem, željeznom šipkom za konop i željeznim tučkom dugim 29 cm. Promjer zvona iznosi 25 cm, visina 23 i po, a nadasve je sonoran. Slova na njemu su majuskulna i pravilna.

U svakom slučaju radi se o vrlo starom zvonu pa je vrijedno spomenuti ga i zabilježiti. Vrlo starom, ali ne i najstarijem, jer se na dubrovačkim crkvama nalazi i danas više zvona koja su starija

od ovog. (Zvona na zvoniku Dominikanske crkve su iz 1459. i 1515. godine, na Gradskom zvoniku iz 1506. godine, crkvi sv. Nikole 1520. godine, stonskoj crkvi 1528. godine, crkvi sv. Andrije — sada u Luži — 1525. godine, sv. Josipa 1534. godine, crkvi sv. Nikole na Koločepu 1535. godine i drugim. Navedena zvona salivena su u ljevaonici Ivana Krstitelja de Tollis (Rabljanina) u prvoj polovici 16. stoljeća kada je ovaj čuveni ljevač postao dubrovački građanin: u Dubrovnik je došao 1504. godine gdje je u ožujku 1540. godine i umro).¹⁴

V

Uloga umjetnosti u starom Dubrovniku, u svim razdobljima njegova postojanja, uvijek je bila od velikog značaja: tome je doprinosa njegov ekonomski položaj i želja pojedinaca za isticanjem u opremi dvoraca pa preko brodova i drugog do obiteljskih kapelica i djela velikih mjestora u dvorcima i kapelicama. Nažalost, samo mali dio tih radova je sačuvan, pa drugačije nije ni s umjetničkim djelima u Skočibuhinim dvorcima. To su u najviše slučajeva djela koja u sebi nose zahtjeve religiozne naravi stvarana po ukusu tadašnjih naručioca i samih slikara: u njihovoj izradi prevladaju pravila koje je ostavila tradicija, ali i originalan izraz koji se okreće veličanju punoće ljudske zbilje, ostvarenju skladnog i racionalnog prostora i slobodnijeg gledanja jedne životne stvarnosti. Svetački i drugi likovi izražavaju plemenitu renesansnu zrelost njihovih autora.

Ali mora i brodova, tog velikog likovnog fenomena i kao teme i kao slikarskog sadržaja na tim slikama nema, što je pomalo čudno za pomoračku porodicu Skočibuhinog značaja. Čak se ni marginalno ne provlače prikazi pomorskih pejzaža niti brodova koji bi govorili o srašanju starih Dubrovčana s morem kao živom, uvijek prisutnom temom. Imao je Skočibuha udjela u 17 brodova razne veličine, ali je kao donator prikazan jedino na — navodno Vasarijevom djelu — »Silazak Duha svetoga (koja se nalazi u Dominikanskoj crkvi u Dubrovniku) u društvu svetaca kako kleči i pobožno moli. Istina, u to vrijeme i nije bilo mnogo slika na kojima su teme s mora razvijene u samostalan motiv, ali ipak na nekim djelima Nikole Božidarevića,¹⁵ najvećeg dubrovačkog slikara iz tog doba, more — iako periferno prikazano — privlači ne samo likovnim već i dokumentarnim sadržajem, objašnjavajući povezanost starih Dubrovčana s brodom i morem kao značajnim funkcijama života uz koje se vezuje čitava tradicija njihovog ekonomskog i kulturnog napretka.

BILJEŠKE I LITERATURA:

¹ Engel-Stojanović: Povijest Dubrovačke Republike, str. 400.

² Dr Jorjo Tadić: Dubrovačko pomorstvo, Dbk 1952, str. 173.

³ Dr Jorjo Tadić Dubrovački portreti, Bgd 1948, str. 212.

⁴ Nastojanjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Dubrovniku vršeni su hvalevrijedni sanacioni i restauratorski radovi na crkvi — tvrđavi Sv. Duh, zatim Sv. Ivan te crkvi Sv. Mihajla u Pakljenom kraj Sudurđa, a Društvo prijatelja dubrovačke starine otkupilo je kulu u Pakljenom, obnovljen je Knežev

Djevojka s raširenim jedrom na Skočibuhinom porodičnom grbu. Grb se nalazi na pročelju dvorca Vice Stjepovića-Skočibuhe u Sudurđu na otoku Šipanu

dvor i slično. Međutim, započeti radovi zbog pomanjkanja sredstava nisu u potpunosti dovršeni.

⁵ Vidi moje radove o Šipanu objavljene u »Našem moru« br. 3—4/1981. i 1—2/1982. i autora čija se djela citiraju u tim radovima.

⁶ Dr Cvito Fisković: Kultura dubrovačkog ladanja, Split 1966, str. 60.

⁷ Dr Vinko Foretić: Dubrovački orsani, Dubrovački vjesnik.

⁸ Dr Jorjo Tadić: Dubrovački portreti, Srpska književna zadruga, Beograd 1948, str. 224.

I F. Kesterčanek u »Renesansni dvorci obitelji Stjepović — Skočibuha na Šipanu (Anali JAZU Dubrovnik VIII—IX. 1962. g. i dr Jozo Luetić u »Djelatnost dubrovačkih slikara na brodovima 16. i 17. stoljeća« pišu o angažiranju slikara Kristofora Antunovića za izradu slike za kapelicu sv. Tome u Skočibuhinom ljetnikovcu u Suđurđu. Mattei (Zibaldone 434 str. 592) piše u »Sulla chiesa di S. Tomaso nel isola di Giuppana« o posvećenju ove kapelice 25. 10. 1579. godine od strane stonskog biskupa Bonifacia di Stefani Drakulica, koji iako istog prezimena nije bio u nikakvoj rodbinskoj vezi sa Skočibuhama.

⁹ Ivan M. Zdravković, Dubrovački dvorci, Srpska akademija nauka, Građa, Knjiga 1, Beograd 1951. g.

¹⁰ Ivan M. Zdravković: ...» izgradnja dvoraca počela je u Dubrovniku u drugoj polovici XIV stoljeća...« Dr Cvito Fisković: ...dubrovački dvorci podignuti su u najvećem broju u 15. i 16. stoljeću...« a slično navode i drugi autori koji su pisali o dubrovačkim dvorcima.

¹¹ Dr Cvito Fisković: Prvi poznati dubrovački graditelji, JAZU — 1955, Dubrovnik str. 63.

¹² Dr Josip Luetić: Djelatnost dubrovačkih slikara na brodovima 16. i 17. stoljeća.

¹³ Isto — »Šipansko jučer i danas«, Rijeka 1974, str. 246.

Dr Jorjo Tadić piše »da je slikar Kristofor, sin Nikole Antunovića iz Stona, napravio za Skočibuhu jednu veliku sliku, po svoj prilici religiozne sadržine, bojenu zlatom, na kojoj je bilo pet figura i lik samoga Toma — donatora.

31. prosinca iste godine (1552) kao predstavnik bratstva crkve sv. Marije od Paklene na Šipanu on

ugovara sa Kristoforom da u roku od dvije godine izradi za 82 zlatne škude oalu za glavni oltar u toj crkvi...«

¹⁴ Dr Cvito Fisković: Anali JAZU 1957—1959. Godina VI—VII, Dubrovnik, str. 205.

¹⁵ Dr Vinko Foretić: Stari likovi dubrovačkih brodova 16. stoljeća, »Dubrovački vjesnik« — Dubrovnik.

JUGOLINIJA

RIJEKA - JUGOSLAVIJA

Obala Jugoslavenske mornarice 16,
p. p. 379, tel. 33-111, telex 24218 YU JULINE,
brzozjav: JUGOLINIJA

— Meksički zaljev	— Južnu Ameriku — zapadnu obalu
— Sjevernu Evropu	— Južnu Ameriku — istočnu obalu
— Srednji istok	— Sjevernu Ameriku (12-to dnevni kontejnerski servis)
— Daleki istok	— Arapsko-perzijski zaljev (14-to dnevni kontejnerski servis)
— Narodnu Republiku Kinu	— Levanat (10-to dnevni RO-RO servis)

Putnike prevozi na liniji:

— Jadran — SAD

**SLOBODNA PLOVIDBA OBAVLJA SVE PRIJEVOZNE USLUGE
U SLOBODNOJ PLOVIDBI PO SVIM MORIMA SVIJETA.**